

ROZWÓJ GATUNKU OPEROWEGO W AZERBEJDŻANIE

Vahid Mammadov Mammadali

Doktor filozofii w zakresie nauk artystycznych, Uniwersytet Państwowy w Nakhchivan,
Wydział Sztuki, Katedra Ludowych Instrumentów Muzycznych, Azerbejdżan
e-mail: vahidmemmedli31@gmail.com, orcid.org/0009-0009-0614-8528

Streszczenie

Opera jest złożonym dziełem syntetycznym, łączącym tekst i strukturę sceniczną muzyki i dramaturgii. Korzenie niektórych elementów powstającego w naszych czasach gatunku opery należy wiązać z przeszłością historyczną. Znaczenie słowa opera pochodzi od włoskiego słowa oznaczającego budowanie, budowanie, budowanie. Treścią jest prezentacja różnych gatunków muzyki w języku scenicznym.

Mechanizmy rozwoju gatunku operowego zarówno klasycznych kompozytorów europejskich, jak i kompozytorów azerbejdżańskich są szczegółowo badane przez współczesnych muzykologów narodowych. Kształtowanie się opery jako najbardziej złożonego i wieloaspektowego gatunku muzycznego naszej kultury odgrywa ważną rolę w kształtowaniu gustu estetycznego młodego pokolenia. Największe prace w tym zakresie spoczywają głównie na wydziałach i katedrach szkolnictwa wyższego, które w placówkach oświatowych prowadzą prace na specjalności kompozycja zawodowa i muzykologia. Na marginesie należy zaznaczyć, że artykuły, monografie i rozprawy pisane z zakresu studiów nad tą dziedziną wyrażają także zainteresowanie kierunku muzycznego tą dziedziną. Na tym polu niezaprzeczalne są zasługi Uzeyira Hajibeyova, założyciela profesjonalnej szkoły kompozytorskiej w Azerbejdżanie.

Pod wpływem postępowej myśli filozoficznej i estetycznej klasyczna opera azerbejdżańska, która rozwinęła się w życiu publicznym, stała się jednym z niezwykłych obszarów kultury narodowej Azerbejdżanu XX wieku. W ubiegłym stuleciu wszystkie obszary narodowej twórczości muzycznej Azerbejdżanu przeszły trudną i zaszczytną drogę i w kierunku oświecenia stały się nieodłącznym bogactwem kulturowym narodu.

Słowa kluczowe: Opera, muzyka, styl, charakter, twórczość, opera na Wschodzie.

DOI <https://doi.org/10.23856/62010>

1. Wstęp

Opera jest złożonym dziełem syntetycznym, łączącym tekst i strukturę sceniczną muzyki i dramaturgii. Korzenie niektórych elementów powstającego w naszych czasach gatunku opery należy wiązać z przeszłością historyczną. Znaczenie słowa opera pochodzi od włoskiego słowa oznaczającego budowanie, budowanie, budowanie. Treścią jest prezentacja różnych gatunków muzyki w języku scenicznym. W tym gatunku szeroko stosowane są tańce ludowe, pieśni i pantomimy. W VII wieku gatunek ten był przedstawiany jako tragedia starożytna i muzyka religijna, jednak w VIII wieku wszyscy europejscy kompozytorzy tego gatunku zaczęli preferować posługiwanie się librettami pisanymi na tematy uniwersalne. Tworzenie i rozwój opery dzieli się głównie na dwa typy:

- 1) Opery oparte na zamkniętym systemie liczbowym
- 2) Opery oparte na ciągłym, kompleksowym rozwoju

W zasadzie często w tej samej operze widzimy połączenie tych dwóch typów, ale kompozytor i tak ostatecznie preferuje jeden z tych dwóch typów. Utwory wykorzystane w scenach opery można podzielić na dwie części ze względu na charakter i rozwój tematyki, na której zbudowane są opery:

- 1) Opery, w których dominuje śpiewny i melodyjny styl prezentacji
- 2) Opery, w których dominuje recytatywny styl prezentacji

Ten czy inny rodzaj recytatywu nie należy do żadnego rodzaju opery. Rzecz w tym, że przewaga początku melodycznego recytatywnego lub pieśniowego może znacząco zadecydować o ogólnym obrazie opery.

W wymiarze czasowym opera może brzmieć dłużej niż jakikolwiek inny gatunek muzyczny. Opera łączy w sobie strukturę muzyczną i sceniczną jako całość o złożonej strukturze. Długość opery przekracza wielkość wszystkich znanych gatunków muzycznych.

To nie przypadek, że arie często spotykane są w gatunku operowym. W gatunku operowym ważne miejsce zajmują arie. Innymi słowy, gatunek arii bezpośrednio określa wiodące znaczenie postaci i obrazów w operach, a pod względem treści wyraża główną cechę postaci. Pozwala to jaśniej przekazać słuchaczowi obraz bohatera czy mrocznych sił poprzez język muzyki. Aria można pisać w formie dwuczęściowej, trzyczęściowej lub ronda. Wyjątkiem jest „Aria Rusłana” z opery Glinki „Rusłan i Ludmiła”. Należy zaznaczyć, że aria z reguły zawiera co najmniej dwa porównywalne tematy muzyczne, które najlepiej oddają słuchaczowi charakter bohatera. Na koniec wypada powiedzieć o miejscu arii w operze, że są one obowiązkowym składnikiem kreacji głównych bohaterów.

Kompozytorzy charakteryzują inne obrazy arioso i piosenkami. Analizując gatunek operowy, należy przyrzeć się harmonicznemu strukturze gatunkowej, która ukształtowała się w ciągu ostatnich 2–3 stuleci. Z tej analizy można wyciągnąć wniosek, że studiowanie historii gatunku opery pozwala lepiej zrozumieć treść dzieł muzycznych, dlatego ma ogromne znaczenie w edukacji muzycznej i nauczaniu. W szerokim znaczeniu forma operowa jest artystycznie zorganizowanym ucieleśnieniem jedności ideologicznej i figuratywnej. W tym sensie składnikami operowej formy muzycznej są nie tylko struktura całego dzieła i jego części, ale także melodia, harmonia, rytm, faktura (jako ich połączenie i jedność), barwa i narzędzia rejestrowe, tony dynamiczne, tempo. Zmiany itp. Zawiera takie elementy jak.

2. Tekst główny

Wraz ze starożytnymi wschodnimi tradycjami muzycznymi, wpływ europejskiej muzyki profesjonalnej na kształtującą się na przestrzeni kilku stuleci kulturę muzyczną Azerbejdżanu znalazł odzwierciedlenie w dziedzinie muzyki końca XIX i początku XX wieku, na początku świata globalizacji i z tego okresu możemy prześledzić pierwsze kroki dialogu kultur (*Zamina Najafova, 2012*).

Mechanizmy rozwoju gatunku operowego zarówno klasycznych kompozytorów europejskich, jak i kompozytorów azerbejdżańskich są szczegółowo badane przez współczesnych muzykologów narodowych. Kształtowanie się opery jako najbardziej złożonego i wieloaspektowego gatunku muzycznego naszej kultury odgrywa ważną rolę w kształtowaniu gustu estetycznego młodego pokolenia. Największe prace w tym zakresie spadają głównie na uczelnie, które w placówkach oświatowych prowadzą prace na specjalności kompozycja zawodowa i muzykologia. Na marginesie należy zaznaczyć, że artykuły, monografie i rozprawy pisane z zakresu studiów nad tą dziedziną wyrażają także zainteresowanie kierunku muzycznego

tą dziedziną. Usługi Uzeyira Hajibeyova, założyciela azerbejdżańskiej profesjonalnej szkoły kompozytorskiej w tej dziedzinie. Nie można zapomnieć o dziełach Uzeyira Hajibeyova z tego gatunku, „Leyli i Majnun”, „Asli i Karam”, „Sheikh Sanan” i „Koroglu”. 12 stycznia 1908 roku wystawiono operę Uzeyira Hajibeyova „Leyli i Majnun”. To położyło rdzeń sztuki operowej we wschodnim świecie muzułmańskim.

Nie można jednak wykluczyć usług innych kompozytorów azerbejdżańskich, którzy pisali i tworzyli w badanym przez nas gatunku operowym. Na początku ubiegłego wieku opery powstałe w Azerbejdżanie były wykonywane głównie przez nieprofesjonalnych śpiewaków i instrumentalistów zgodnie, a niemal partie wykonywano zgodnie z warunkami panującymi w tamtych czasach.

Od ubiegłego wieku, kiedy powstała opera narodowa, do dziś różni kompozytorzy azerbejdżańscy dokonali także radykalnej pracy na tym polu, tworząc dzieła historyczne, społeczne i filozoficzne. Przykładami tego są opery „Bahadur i Sona” Sulejmana Alasgarowa, „Azad” Jahangira Jahangirowa, „Sevil” Fikreta Amirowa, „Vatan” Gary Garayeva i Jovdata Hajiyeva, „Khosrov i Shirin” Niyaziego, „Nargiz” przez muzułmanina Magomajewa.

Nie można jednak wykluczyć usług innych kompozytorów azerbejdżańskich, którzy pisali i tworzyli w badanym przez nas gatunku operowym. Na początku ubiegłego wieku opery powstałe w Azerbejdżanie były wykonywane głównie przez nieprofesjonalnych śpiewaków i instrumentalistów zgodnie, a niemal partie wykonywano zgodnie z warunkami panującymi w tamtych czasach. Od ubiegłego wieku, kiedy powstała opera narodowa, do dziś różni kompozytorzy azerbejdżańscy dokonali także radykalnej pracy na tym polu, tworząc dzieła historyczne, społeczne i filozoficzne. Przykładami tego są opery „Bahadur i Sona” Sulejmana Alasgarowa, „Azad” Jahangira Jahangirowa, „Sevil” Fikreta Amirowa, „Vatan” Gary Garayeva i Jovdata Hajiyeva, „Khosrov i Shirin” Niyaziego, „Nargiz” przez muzułmanina Magomajewa.

Te opery z podstawowymi partiami organizowały grupy indywidualne, solowe i orkiestrowe z udziałem muzyków ludowych „Leyli i Majnun”, „Asli i Karam”, „Szejk Sanan”.

„Leyli i Majnun” nie mieli punktacji. Zostało zastąpione przez (kierunek), który pokazuje kolejność zdarzeń i numery wokalne (*Hajibeyov*). Klasyczne przykłady mugham odegrały w tych operach wiodącą rolę. Ale mimo to opery te odegrały ważną rolę w powstaniu i rozwoju narodowego teatru muzycznego w historii współczesnej kultury Azerbejdżanu. Oprócz tego dla azerbejdżańskiej szkoły kompozytorskiej ogromne znaczenie miało stworzenie gatunku operowego opartego na tradycjach europejskich. Należy podkreślić, że kształtowanie się opery jako gatunku trwałoby wiele lat. Z tego punktu widzenia można powiedzieć, że począwszy od lat 30. Ubiegłego wieku w Azerbejdżanie zaczęły pojawiać się opery oparte na pierwszych klasycznych tradycjach europejskich. Przykładem tego są opery „Nargiz” M. Magomajewa i „Koroglu” U. Hajibeyova.

Opera „Nargiz”, wystawiona po raz pierwszy w 1935 roku, przedstawiała ludzi prostych, ciężko pracujących, opera „Koroglu” natomiast odzwierciedlała heroiczną historię tego ludu.

5-aktowa opera „Koroglu” Ü. Twórczość Hajibeyova jest u szczytu jego kreatywności. Opera „Koroglu” uznawana jest za arcydzieło szkoły kompozytorskiej azerbejdżańskiej kultury muzycznej w ogóle i znajduje się w złotym funduszu.

Głównym bohaterem opery jest Koroglu, bohater epepei ludowej. Rovshan, syn Alego, oślepiiony rozkazami Hasana Khana, obiecuje ojcu, że będzie walczył z rozniewanymi panami, chanami i panami feudalnymi.

Postrzegając legendarną opowieść z perspektywy współczesności, autor dramatyzuje epicką fabułę (*Solmaz Kasimova, 1973: 47*).

Ogólny bohaterski obraz ludu trafnie opisuje opera rozpoczynająca się od I aktu „Uwertury”. To nie przypadek, że głównym hymnem ruchów ludowych zorganizowanych przeciwko imperium sowieckiemu pod koniec ubiegłego wieku w latach 90-tych. Była to uwertura z opery „Koroglu” U. Hajibeyova. W operze kompozytor wykonuje masowy chór ludowy do akordu chahargah, wyróżniający się bojowym duchem. W całej operze kompozytor w taki czy inny sposób potrafił po mistrzowsku oddać charakter bohaterów, którzy odwoływali się do melodii azerbejdzańskich „Rast”, „Shur” i „Chahargah”. O charakterze całej opery „Koroglu” decyduje przede wszystkim siła dramaturgii muzycznej. W tej operze wykorzystywane są wszystkie rodzaje muzyki. Solis – wykonanie instrumentalne, muzyka chóralna, romantyczna, muzyka instrumentalna, tańce itp.

W akcie II panowie, chanowie i szlachta zebrani w pałacu Hasana Khana omawiają powstanie rozpoczęte przez „Koroglu” i wspólnie dochodzą do porozumienia między sobą w sprawie stłumienia ruchu ludowego. Tymczasem taniec tancerzy pałacowych zostaje zastąpiony piosenką Klauna. Klaun z kolei kradnie konia Koroglu i proponuje uwięzienie Koroglu. Hamza bej wszedł do domu Koroglu jako mehtar i obiecał wykonać tę pracę. Jednak zalotna Nigar, córka chana, postanawia przekazać tę wiadomość Koroglu.

Akt III rozpoczyna się refrenem „Chanlibel”. Wracając z wyprawy, do Koroglu dołączyli nowi szaleńcy (czyli nowi bohaterowie ludowi). Na szczytach zaśnieżonych gór pieśni szaleńców zastępują czasem pieśni i tańce. Hamza Bey Khan, który wszedł na spotkanie w ubraniu żebraka, powiedział, że jest śledzony. Na pierwszy rzut oka rebelianci nie wierzą Hamzie Beyowi. Niestety Koroglu współczuje Hamzie Beyowi i prosi go, aby zaopiekował się jego koniem. Chór zbuntowanego ludu „I” otacza okolicę. Hamza Bey wykorzystuje zamieszanie i kradnie Kirata.

Akt IV rozpoczyna się sceną uczy i radości w pałacu Hasana Khana. Chan gromadzi bliskich przyjaciół i słucha pieśni śpiewaków oraz celebryje porwanie Kirata. Koroglu przebrany za kochanka wchodzi do pałacu Hasana Khana. Widząc kochanka, panowie proszą go, aby zaśpiewał i zagrał. Wspominając swojego kochanka Nigara Khanuma, Koroglu śpiewa liryczną piosenkę o miłości.

Koroglu wkrótce zaczyna śpiewać pieśń miłosną na cześć Kirata. W tym czasie na spotkanie przychodzi Hamza Bey. Zna Koroglu i łąpią Koroglu. Jednak Koroglu, który zerwał kajdanki, walczył bohatersko, zabił Hamzę Beya i wraz z Kiratem opuścił pałac.

W akcie V heroldowie zwołują lud na plac, czytając rozkaz chana. Nigar, Eyvaz i Polad, oskarżeni o pomoc rebeliantom, zostaną rozstrzelani na placu. Hasan Khan w swoim gniewie nakazuje doprowadzenie pani Nigar na krzesło egzekucyjne. Prośby ludzi nie mają wpływu na Khana. W tym momencie Koroglu wkracza na plac ze swoimi bohaterami. Odważni przyjaciele Koroglu przeganiają gangi Chana. Operę dopełniają uroczyste chóry i pieśni ludu.

U. Hajibeyova, który włączył do orkiestry symfonicznej instrumenty ludowe. Dzięki umiejętnemu wykorzystaniu barwy tych instrumentów Hajibeyov osiągnął organiczne połączenie orkiestry symfonicznej z klasyczną kompozycją. W operze drugorzędni uczestnicy-postacie ucieleśniają się w mniej lub bardziej małych ariozosach lub scenach w formie dialogów (*Gasimova, Bagirov, 1984: 57*). Opera jest cenna nie tylko ze względu na swą zasadniczą innowacyjność, ale także ze względu na swoje znaczenie historyczne, które przejawiało się w rozwiązaniu najważniejszych problemów stojących wówczas przed operą narodową. Znaczenie opery „Koroglu” polega nie tylko na jej wysokiej jakości artystycznej, wartości literackiej, pięknie emocjonalnym i etycznym typowym dla dzieł klasycznych, ale także na pierwszym przykładzie klasycznej opery azerbejdzkiej opartej na klasycznych tradycjach opery europejskiej.

3. Wniosek

Rozwój klasycznej sztuki operowej Azerbejdżanu nastąpił dzięki bezinteresownemu wysiłkowi ludzi o zaawansowanych pomysłach i myślach. Rozwój ten zaczął być powoli odczuwalny już od początku ubiegłego stulecia. Boom naftowy, który miał miejsce w Baku na początku ubiegłego wieku, zaczął odradzać się w dziedzinie kultury muzycznej i innych dziedzin życia. W ten sposób pierwsza opera azerbejdżańska pojawiła się w 1908 roku i osiągnęła rozwój w ważnej dziedzinie kultury. Jednak, jak już wspomnieliśmy, było zbyt wcześnie, aby mówić o tworzeniu opery w oparciu o klasyczne tradycje europejskie i zajęło to dużo czasu. W operze preferowano gatunek ustnej muzyki ludowej, obejmujący mughamy, gerayle i shikasty z dzieł Ashiqa. Należy jednak zauważyć, że opery te, oparte na skarbach muzyki ludowej, położyły podwaliny, zachęcając do powstania gatunku opery klasycznej. Kompozytorzy azerbejdżańscy poznali tajniki europejskiej klasycznej sztuki operowej i zdołali dokonać ważnej pracy na tym polu naszej narodowej kultury muzycznej. Należy zauważyć, że na nowym etapie zmagania na polu opanowania sztuki operowej był to przez wiele lat główny warunek istnienia opery azerbejdżańskiej.

O ile na początku stulecia role kobiet pełnili mężczyźni, o tyle w latach trzydziestych XX w. Nastąpił znaczny postęp w tej dziedzinie. Kandydatek do ról kobiecych było już kilku. Rozwój gatunku klasycznej opery azerbejdżańskiej jest nierozzerwalnie związany z rozwojem opinii publicznej narodu. Zatem ten gatunek sztuki, który stawiał pierwsze kroki, był bogaty w idee demokratyczne, które poprowadziły ludzi do przodu. Gatunek ten, wyprzedzający swoją epokę ze względu na swoje położenie geograficzne na Wschodzie, od czasu do czasu próbował kształtować społeczeństwo, nadając pierwszeństwo scenom z ciężkiego życia ówczesnych muzułmanów. O ile na początku XX wieku nie można było mówić o gatunku operowym w dziedzinie muzyki, o tyle w latach 30. i 40. XX w. Nastąpiło wystarczające ożywienie w tej dziedzinie. W ten sposób powstała w Azerbejdżanie pierwsza opera Wschodu, a ze szczególną dumą odnotować należy, że pierwszą kompozytorką operową na Wschodzie była azerbejdżańska dama Shafiga Akhundova ze swoją operą „Skąła Panny Młodej”.

Od lat 30. Ubiegłego wieku opera azerbejdżańska weszła w okres rozwoju. Opera azerbejdżańska, zapoczątkowana „Leylim i Majnunem”, osiągnęła nowy poziom jakościowy. U. Hajibeyov jako artysta potrafił wyjść z wąskich ram świata muzułmańskiego i w oparciu o idee i treść artystyczną wynieść ten gatunek sztuki na nowy, ważny szczyt. Tym samym „Koroglu” rozpoczął nową erę w Azerbejdżanie, opierając nowoczesną szkołę kompozytorską opery na folklorze ludowym. Pod wpływem postępowej myśli filozoficznej i estetycznej, rozwinął się kierunek wydarzeń w życiu społecznym, klasyczna opera azerbejdżańska stała się jednym z niezwykłych obszarów azerbejdżańskiej kultury narodowej XX wieku. W ubiegłym stuleciu wszystkie obszary narodowej twórczości muzycznej Azerbejdżanu przeszły trudną i zaszczytną drogę i w kierunku oświecenia stały się nieodłącznym bogactwem kulturowym narodu.

References

1. Solmaz Kasimova (1973). *Dzieła operowe kompozytorów radzieckiego Azerbejdżanu*.
2. Gasimova S.C., Bagirov N.H. (1984). *Azerbejdżańska radziecka literatura muzyczna*.
3. Hajibeyov U. *Artykuł. Bakinsky Rabochi, 16 marca 1938*.
4. Zamina Najafova (2012). *Azerbejdżańska Orkiestra Ludowych Instrumentów Muzycznych i miejsce gatunku suity w twórczości kompozytora. Nakhchivan*.